

RAST

“Hvala lepa”

Le dve besedi. Besedi, ki ju ne-
šetokrat na dan slišimo iz ust
družinskih članov, prijateljev in znan-
cev. Toda na dan sv. Miklavža - ko
so uradno in dokončno razglasili re-
zultate balotaže za izvolitev tržaškega
župana - sta prej omenjeni besedi
izzveneli kot nekaj zgodovinskega,
prelomnega. Tokrat ju je izrekel sam
novoizvoljeni župan Riccardo Illy, ko
se je poleg italijanskim volilcem, za-
hvalil tudi slovenskim, v njihovem
materinem jeziku. V civiliziranem
svetu, kjer spoštujejo ustavo, manj-
šinske pravice ter mednarodne ob-
veznosti, bi se kaj takega zdelo pov-
sem normalno, samoumevno. Za
Trst pa je bila težka preizkušnja. Hi-
sterični izpadi poraženih nacionali-
stičnih krogov so se seveda takoj
oglasili, toda svet se zaradi dveh bes-
ed v slovenščini še ni podrl...

Tega se je zavedal tudi "drugi",
demokratski Trst, ki je z izvolitvijo
novega župana jasno pokazal, da ne
naseda več demagoškimi ustrahovan-
jem in lažem, pač pa se je opre-

delil za zmernost, sožitje in odprtost.
Skratka - za boljšo bodočnost in bla-
gostanje mesta. Z medsebojnim zau-
panjem in spoštovanjem nam bo
lažje premostiti hude gospodarske,
socialne ter druge težave, nena-
zadnje tudi jezikovne razlike med tu
živečima narodnostnima skupnost-
ma. Sporazumevanje, in torej sožitje,
se obeta kot dolgoročen in delika-
ten proces.

Toda volilna zmaga na Tržaškem
je šele uvod v resnični preporod me-
sta. Odslej bo usoda le-tega odvisna
tudi od vztrajnosti in doslednosti pri
izvajanju programov teh, katerim je
večinski Trst zaupal, pa tudi nas Slo-
vencev samih, kajti le enotnost, ki
smo jo dosegli na volitvah, nam bo
vlila novega upanja, elana in pred-
vsem samozavesti, da smo tudi mi
samostojen subjekt, da smo enako-
pravni partner pri odločanju usode
odslej skupnega mesta, našega ob-
stoja in razvoja.

Tem mislim dodajam drobno za-
nimivost, ki sega v preteklost, a je

zelo poučna. Med listanjem starih
letnikov MLADIKE mi je pred časom
prišla pred oči informacija o tem,
kako so tržaški Slovenci volili nekoč.
Leta 1911, torej še za časa Avstro-
ogrske, so bile v našem mestu vo-
litve za državni zbor na Dunaju. Re-
zultati so bili za današnje pojme sko-
raj neverjetni. Dobro si oglejte šte-
vilke:

14.630 glasov so zbrali Italijani,
10.666 glasov Slovenci,
10.226 glasov socialisti.

Vedeti je treba, da je bila volilna
pravica od 24. leta dalje in da žen-
ske takrat še niso volile.

Tudi takrat so poznali balotažo,
ki je sledila omenjenim volitvam. Re-
zultat: zmagoviti mandat je prejel
Slovenec, dr. Otokar Ribar.

To je bilo pred 82. leti.

V preteklost se ne oziramo zato,
da bi za njo žalovali. Pogled nazaj
naj nas spomni, da smo v Trstu ime-
li močno besedo in trdno navzoč-
nost. To pa pomeni, da smo še kako
bili sestavni del tega mesta, in da se
imamo na kaj sklicevati, ko terjamo
svoje normalne pravice. Številčna
stvarnost je danes seveda drugačna,
in vsi tudi vemo zakaj.

Toda mi smo še tu, in na Mikla-
vževih balotažnih volitvah smo celo
odločilno pripomogli, da se je po sto
in več letih končno prevagala teht-
nica in je bil poražen tisti del, ki se je
napajal ob superiornosti, zaničevan-
ju in sovraštvu.

Z veseljem presenečenjem ugo-
tavljamo, da je v Trstu čedalje več
tistih, ki so normalni, strpni in morda
celo prijatelji.

Tomaž Martelanc

Slovenski kulturni klub
in Mladinski odbor Slovenske prosvete na
vabita
ob 2. obletnici
mednarodnega priznanja samostojne države Slovenije

III. SLOVENIJA PARTY

v soboto, 22. januarja 1994 ob 19. uri
v prostorih Slovenske prosvete, ul. Donizetti, 3.
Na sporedu bo kulturni program in družabnost.

ANKETA ZA BRALCE RASTI

Dragi bralci in spoštovane bralke, namesto predstavitve novega člana našega uredniškega odbora objavljamo tokrat v tej rubriki, ki naj bi bila neke vrste kontaktna točka med sodelavci in bralci Rasti, kratko anketno polo. Z njo bi radi izvedeli čim bolj podrobno za vašo mnenja, kritike, pomisleke v zvezi z našo mladinsko prilogo. Radi bi razumeli, kaj vam je v Rasti všeč, kaj pa ne; če imate morda kak predlog ali idejo, kako bi Rast še izboljšali.

Zato vabimo prav vse bralce (ne glede na njihovo starost), da nam pomagajo pri sooblikovanju našega časopiska in da nam pošljejo odgovore na anketo. Zavedamo se, da je odgovarjanje in pošiljanje odgovorov (na naslov: RAST, Mladika, ul. Donizetti 3, Trst; lahko pa odgovore osebno izročite našim sodelavcem...) zamudna stvar, vendar vseeno zaupamo, da vam je, prav tako kot nam, veliko do tega, da bi bila Rast čim kvalitetnejša.

Prosimo, da natančno preberete vprašanja in možne odgovore. Odgovorite tako, da obkrožite ali prečrtate številko izbranega odgovora. Samo pri vprašanjih označenih z (*) je možno dati več odgovorov. Če ne želite iz Rasti IZREZATI anketo, zato da nam jo pošljete, vam predlagamo dve alternativni rešitvi: pošljite nam fotokopijo ankete ali pa prepisite na navaden list (natančno) številke vprašanj in številke vaših odgovorov. Ze vnaprej se vam zahvaljujemo za sodelovanje.

1. Starost (leta)

- 1) 11-14
- 2) 15-22
- 3) 23-30
- 4) 31-50
- 5) 51 in več

2. Spol

- 1) ženski
- 2) moški

3. Živite na

- 1) Tržaškem
- 2) Goriškem
- 3) Koroškem
- 4) v Sloveniji
- 5) drugje (navedite.....)

4. Berete Rast

- 1) redno
- 2) občasno
- 3) prvič jo imam v rokah

5. Preberete

- 1) (skoraj) vse članke
- 2) samo rubrike, ki vas zanimajo
- 3) samo naslove

6. Kaj najprej preberete?

- 1) uvodnik
- 2) predstavitev sodelavcev Rasti
- 3) intervju
- 4) Slovenija v svetu
- 5) Klub
- 6) Ocene (gledališče, glasba, film)
- 7) Psihozanimivosti
- 8) literaturo
- 9) razpravo
- 10) Grafološki kotichek
- 11) Znanstveni kotichek
- 12) Čikole čakole
- 13) drugo

7. Kaj najraje preberete? (*) (Navedite največ tri številke rubrik po zgornjem razporedu.)

- 1)
- 2)
- 3)

8. Zakaj?

.....
.....

9. Se vam zdi Rast

- 1) zanimiva le za mlade
- 2) zanimiva bolj za starejše kot za mlade
- 3) zanimiva za vse
- 4) nezanimiva
- 5) ne vem

10. Kaj bi pri Rasti spremenili (*)

- 1) grafiko
- 2) lektorja
- 3) objavil bi več slik
- 4) dodal bi še kako rubriko (predlogi)
- 5) eliminiral bi kako rubriko (katero? zakaj?.....)
- 6) drugo (navedite)
- 7) všeč mi je taka, kot je

11. V Rasti pogrešam članke na temo

- 1) aktualnosti
- 2) socialne problematike
- 3) predstavitve delovanja raznih mladinskih organizacij v zamejstvu in Sloveniji
- 4) šole, študijskih izbir, poklicnih izbir
- 5) problemov in življenjskih dvomov, ki jih srečujejo mladi
- 6) drugo (navedite)
- 7) ničesar ne pogrešam

12. Kako pridete do Rasti?

- 1) naročen(i) sem (smo) na Mladiko
- 2) dobim jo v Slovenskem kulturnem klubu
- 3) da mi jo prijatelj
- 4) da mi jo profesor/župnik
- 5) dobim jo čisto slučajno
- 6) drugo (navedite)

13. Morebitni predlogi ali kritike za posamezne rubrike:

.....
.....
.....

HVALEŽNI SMO VAM ZA SODELOVANJE

Pripravila Breda Susič

SLOVENSKI KULTURNI KLUB

razpisuje ob dnevu slovenske kulture

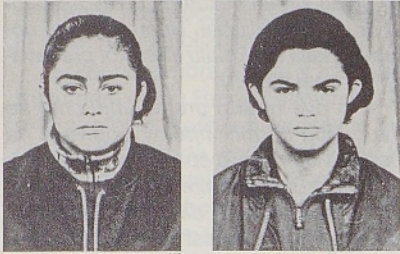
Literarni, likovni in fotografski natečaj

Tematika in tehnika sta prosti. Izdelke lahko oddate do vključno 10. februarja 1994 na sedežu SKK ul. Donizetti, 3 (od ponedeljka do petka v jutranjih urah, ob sobotah pa od 18.30 dalje) ali predstavnikom SKK na višjih šolah (Klasični licej: Francesca Simoni, Znanstveni licej: Maša Pregarc, Trgovski teh. zavod: Alenka Giugovaz, Pedagoški licej: Raffaella Petronio, Poklicni zavod: Ivan Hrovatin).

RECITAL literarnih prispevkov, RAZSTAVA likovnih in fotografskih izdelkov in NAGRAJEVANJE bodo na sporedu

v soboto, 12. februarja, ob 18.30 v Peterlinovi dvorani (ul. Donizetti 3).

NGA SHQIPËRIA ME MIQËSI - Prijateljsko iz Albanije

Fadbardha

Rezarta

Verjetno se mnogi spominjajo, kako je leta 1991 na stotine Albancev zbežalo iz svoje države in skušalo od italijanske vlade doseči status političnih beguncev; vemo, da se je to le redkim posrečilo. No, od takrat nismo več slišali zanje, čeprav je ravno v Trstu več albanskih družin: nekatere so prišle leta 1991, druge pa prej. Da bi kaj več izvedeli o njih, smo v goste povabili dve Albanki Rezarta in Fadbardha; pogovoru je prisostvoval tudi g. Martino Sangiorgio SJ, ki od vsega začetka stoji njuni družini ob strani. Kot običajno sem dekleti vprašala, naj se kar sami predstavita našim bralcem.

Rezarta: "Ime mi je Rezarta Mehmeti in imam 17 let. Moje ime v prevodu pomeni 'zlati žarek'. Obiskujem šolo Grazia Deledda (to je dekliniški strokovni zavod - op.ur.): sedaj sem v prvem razredu, saj zaradi težav z italijanščino nisem mogla v višji.

Fadbardha: "Jaz pa sem Fadbardha Mehmeti, stara sem 15 let in moje ime pomeni 'srečna usoda'. Tudi jaz obiskujem šolo Deledda, kjer sem v razredu s svojo sestro.

Izhajate iz številne družine? Imajo vsi člani podobna lepo zveneča imena?

R: "Imava še brata in sestro; sestri je ime Fatmira, stara je 13 let, vendar obiskuje šele četrti razred osnovne šole, ker je ravno tako kot jaz imela težave z italijanščino; njeno ime bi lahko prevedli kot 'lepa usoda'. Brat, Jasin, je star 7 let, hodi v drugih razred osnovne šole, njegovo ime pa nima posebnega pomena.

Z imeni pa je tako: v Albaniji je režim Enverja Hoxhe prepovedal rabo ne le krščanskih imen, ampak vseh, ki naj bi spominjala na katerokoli veroizpoved; mi pa smo Muslimani, zato so nam starši dali imena iz islamskega sveta."

Kdaj ste prišli iz Albanije?

R: "Iz Drača smo odpluli 19. novembra 1990, ladja Palladio nas je pri-

peljala naravnost v Trst; spominjam se, da smo sem dospeli naslednjega dne; najprej so našo in druge albanske družine (približno 300) nastanili v telovadnici, nato je g. Del Ben, vodja tržaške Caritas, poklical razne redovniške skupine, da bi nam našel prenočišče; ker nas je v družini precej, pa smo zatočišče dobili šele pozno zvečer: pripeljali so nas k jezuitom na Ul. del Rosario, kjer smo nato ostali več kot en mesec. Prvega dne nas je bilo zelo strah, kmalu pa smo si toliko opomogli, da smo vprašali za - televizor!"

Kako je sploh prišlo do tega, da ste sklenili zapustiti domovino?

R: "Režim nam ni bil naklonjen: oče je pri 18. letu moral v zapor, nato so ga spustili, poročil se je, a v Albaniji so razmere strašne: nikjer dela, revščina... Kot protikomunist je oče imel precej trdo življenje; spominjam se, da so tudi nas, v šoli, gledali z nezaupanjem. Skratka, začeli smo misliti na odhod. Zakaj ravno v Italijo? Oče je v zaporu spoznal ljudi, ki so poskusili zbežati sem, a jih je nato Italija ponovno izročila Hoxhi; veliko so govorili o njej in oče je začel sanjati, da bi lahko kdaj prišel v Italijo."

p. Sangiorgio: "Albanski režim je bil strašen. Hoxha si je za disidente izmišljeval divje, nečloveške kazni: med temi je bila ta, da so kaznjenca za več dni pustili v luknji, ki je bila morda za meter široka in globoka.

Kako ste se počutili, ko ste preživeli prve ure v Trstu? Najprej beg, nato pa telovadnica...

R: "V resnici to ni bil tak beg, kot so ga izvedli naši sodržavljani leto kasneje. Mi smo namreč odšli iz Drača pod pretvezo, da kot turisti obiščemo Italijo: naši dokumenti so bili v redu. Šele, ko smo prišli v Trst, smo zaprosili za status političnih beguncev.

Prve ure tukaj so bile čudovite, oče je bil ves iz sebe od radosti. Nikogar izmed nas ni motilo dejstvo, da so nas nastanili v telovadnici. Spominjam se prvega nakupa tu: lep par čevljev! Toliko trgovin, luči...

Vi živite v Trstu že tri leta: ste spremenili mnenje o njem? Kaj pa stiki z ljudmi, posebno v šoli?

F: "V Trstu se zelo dobro počutimo, vsi so nas lepo sprejeli, v šoli nam niso nikoli povzročali težav. Hudo pa je bilo,

ko je zgledalo, da bodo očeta poslali nazaj v Albanijo, ker do takrat ni našel dela (imel je namreč velike težave z jezikom); takrat so nam ravno jezuiti priskočili na pomoč, šli na tržaško Kvesturo in nekako poravnali zadevo."

Kako bi opisali Albanijo?

F: "To je zelo lepa dežela, gorata v glavnem; življenje tam bi lahko potekalo drugače, ko bi na oblast ne bil prišel Hoxha: tako pa Albanija sploh nima infrastrukture, je popolnoma obubožena dežela. Kmetje veliko pridelajo, vendar ni nikogar, ki bi živela pripeljal v mesta; danes avtomobili (sicer zelo redki) krožijo le v mestih, običajno se ljudje poslužujejo mul ali pa gredo peš. Naš stric je ostal v Albaniji in si zelo želi, da bi mu mi poslali avtomobil, kar je seveda vse prej kot enostavno: to je pa dokaz o razmerah, v katerih živijo on in ostali. Večkrat mislimo nanje: sedaj se razmere počasi spreminjajo, a treba je še veliko truda. Komunizem je tudi spremenil videz krajev: v mestih so drevoorde krasila visoka, košata drevesa, ki so jih ljudje med vojno in potem posekali, da bi se ohranili pri življenju."

Žal vedno pogosteje beremo o rastističnih izpadih proti vsem, ki imajo drugačno barvo kože, sledijo drugi veroizpovedi itd. Ste kdaj imeli občutek, da vas zavračajo iz teh razlogov?

R: "Mi smo Muslimani. V Albaniji ni bilo mogoče izpovedati lastno veroizpoved, zato smo tudi odšli. Tukaj nam nihče nikoli ni rekel, Muslimani imajo Ramadan (februarja; od šeste jutraj do treh ponoči ne smejo ničesar zaužiti), vendar je država strogo nadzorovala vse in našel se je tudi kdo, ki je izdal skrivnost; seveda 'so krivce' takoj odpeljali v zapor. V Italiji pa nič takega: tudi v šoli nimamo težav."

Bi se radi vrnili domov?

R: "Ne, sploh ne. Radi bi dokončali šolo, našli zaposlitev in ostali v Italiji. V Albanijo smo se vrnili nekaj časa od tega, verjetno se bomo še kdaj, vendar kot turisti."

Vaš materin jezik je albanščina: verjetno jo uporabljate doma. Imate pa tudi časopise ali revije v tem jeziku?

F: "Ne, to ne. Včasih se motimo, ko pišemo v albanščini: to je jezik, ki ne

Psihozanimivosti

Za to številko Rasti sem pripravil vrsto anekdot, ki jih je med lekcijami Nevropsihologije izrekel profesor in psihiater Carlo Semenza.

V stanju globoke zmedenosti, ki ga lahko povzročajo tudi zastrupitve z zdravili, so bolniki prepričani, da se nahajajo na delovnem mestu. Ko me je zagledal eden izmed teh bolnikov (bolnik je bil po poklicu manager), mi je rekel:

"Spet imam tukaj nekoga, ki išče zaposlitev. Vam lahko pomagam?"

"Jaz sem prof. Semenza! Povejte mi, zakaj ste tukaj?"

"Prišel sem obiskat tega bolnika." (Pokazal je pacienta, ki je z njim delil sobo.)

Nek drugi bolnik pa je rekel:

"Včeraj sem večerjal z Garibal-dijem."

Nek bolnik, ki je imel epilepsijo lokalizirano na možganskem senčnem režnju, se je z avtomobilom odpeljal iz Bostona v Chicago.

Na avtocesti je plačal, potem pa je natankal bencin. Prišel je v Chicago in takoj telefoniral ženi; rekel ji je: "V Chicagu sem, a se ne spominjam ne kako sem prišel in niti kdaj sem prišel. Pomagaj mi! Amnezijo imam!"

Bolniki, pri katerih se poškodbe nahajajo na možganskem čelnem režnju, lahko imajo posebno vrsto amnezije, ki se imenuje "reduplikativna paramnezija.". Eden izmed teh bolnikov je rekel:

"Hiša, ki jo sedaj gledam, je podobna moji hiši, vendar ni moja hiša. Žena, ki stanuje v tej hiši, je podobna moji ženi, vendar ni moja žena. Otroci, ki stanujejo z njo, so podobni mojim otrokom, vendar niso moji otroci..." (Za te bolnike je značilen tak način govorjenja.) Priletna gospa, ki je bila že vrsto let blazna (imela je Alzheimerjevo bolezen; t.j. posebna vrsta blaznosti) se je ponoči zbudila, prebudila je vse domače in rekla: "Steči moram na cesto, ker me tam čaka kočija." (Naslednje jutro je gospa popolnoma pozabila na ta dogodek.)

P.S. V prejšnji številki Rasti je prišlo do tiskarskega škrapa: limbični sistem je sestavljen iz več med seboj povezanih skupin živčnih celic in ne "živečih celic".

Andrej Zaghet

OBLETNICA

Ob 45-letnici deklaracije o človekovih pravicah

10. decembra smo slavili 45. obletnico splošne deklaracije človekovih pravic, prvo obletnico dneva otrokovih pravic in dan ženskih pravic. Dijaki liceja "F. Prešeren" smo se odločili, da tako važen dan proslavimo na poseben način... in tako smo sprejeli pobudo, ki je, kot je že utečena navada, prišla od Ministrstva na ravnateljevo pisalno mizo. Spočetka je sam ravnatelj, profesor Samo Pahor, dal fotokopirati in izobesiti liste z nekaterimi člani deklaracije in konvencije. Vendar se za te viseče liste nihče ni zmenil, zato smo se dogovorili in preorganizirali v delovne prostovoljne skupine.

Na žalost je bil čas z nami tiran in nas je neprestano preganjal. Z delom smo začeli v petek, 3. decembra in smo na tak način imeli le en teden na razpolago.

3. in 4. decembra smo se prostovoljci zbrali v šolskih prostorih. V teh dneh so potekale volitve in je bila šola zaradi tega zaprta. Vendar pa smo prav v teh dneh opravili večji del našega raziskovalnega dela. Povabilu ravnateljve okrožnice se je odzvalo kar precej dijakov, sam ravnatelj pa nam je dal na razpolago veliko materiala. Tega smo si po skupinah razdelili in ga, kar se je dalo, podrobno predelali.

Študij členov in načel ni lahek. Največ problemov smo imeli prav pri sestavi le-teh in smo se zato odločili, da vse na kratko obnovimo. Težava pa je bila tudi pri tem, da nam profesorji na žalost niso priskočili na pomoč.

Delali smo neprestano in to nas je zelo privlačevalo k še večjemu spoznavanju snovi. Sad našega truda smo želeli posredovati tudi drugim sošolcem. Zato smo se razdelili na 4 skupine, ki smo prvi dve uri krožili po razredih in v vsakem predstavili in pustili našo brošurico. Tako se je naša želja uresničila in je nastala "RAZISKAVA O DEKLARACIJAH IN KONVENCIJAH OZN spisana ob 45-letnici SPLOŠNE DEKLARACIJE O ČLOVEKOVIH PRAVICAH; 1. obletnici KONVENCIJE O PRAVICAH OTROK; SVETOVNEM DNEVU OPISMENJEVANJA".

V tej so zbrani: kratak uvod, zgodovina OZN, obnove členov in načel deklaracije, konvencije, besedilo o ženskih pravicah in še besedilo o Amnesty International.

Po prvih dveh urah predavanja je bil v načrtu pogovor s predstavnikom Amnesty International g. Gallo, vendar so se stvari zaradi nekaterih težav na žalost drugače zaključile. Upamo pa, da bomo g. Galla kaj kmalu imeli kot predavatelja v naši sredi.

Po dve-urnem predavanju smo se skupinica osmih dijakov odpravili na deželo, kjer nas je sprejel podpredsednik Miloš Budin. Deželnemu svetu smo predstavili prošnjo, da bi ob 1. obletnici konvencije o pravicah otrok prevedli ta dokument v vse tri manjšinske jezike naše dežele: slovenščino, nemščino in furlanščino; izročili smo tudi peticijo, da bi deželni svet odobril zakone te konvencije.

Kakšni pa so cilji našega dela? Mislim, da je glavni cilj spoznanje. Menim, in s tem sem posrednica misli cele skupine, da smo ljudje premalo informirani o naših dolžnostih in pravicah, katerih se moramo vedno posluževati.

Sara Perini

Intervju

3

pozna spolnikov, mi pa jih radi uporabljamo, ker poznamo italijanščino, v kateri so pa obvezni. V albanščini imamo le Koran. Vsekakor je bolje, da se vadiva v italijanščini, tudi zaradi šole."

Še nekaj bi vaju prosila: ne verjamem, da se je na Rasti kdaj pojavil napis v albanščini; bi vedve sedaj napolnili vrzel?

F: "Spravila si naju v veliko zadrego. Na misel mi prihajajo same banalnosti. Rezarta, napiši ti."

R: "Torej: Italia është e bokur. Në Trieste kur arritëm më pëlqeu shumë kalaia Miramare." (Italija je lepa. Ko smo prišli v Trst, mi je bil zelo všeč Miramarski grad.)

Rada bi se zahvalila g.Sangiorgiu, ki mi je omogočil intervju z Rezarto in Fadbardho ter nam pomagal pri sporazumevanju.

N.Z.

RAST, mladinska priloga Mladike. Pripravila uredniški odbor mladih. Pri tej številki so sodelovali: Sara Trampuž, Nadja Roncelli, Janez Mljač, Erika Kraljič, Breda Susič, Andrej in Neva Zaghet, Jadranka Cergol, Matjaž Rustja, Sara Perini, Peter Regent, Katarina Fischer in Tomaž Martelanc.

Tisk Graphart, Trst, december 1993. Drevored G. D'Annunzio 27/E, Tel.040/772151

Tokrat bi radi zabeležili nekaj dogodkov in novic o delovanju nekaterih organizacij, ki so v minulem mesecu pripravile kako posebno prireditev ali jo načrtujejo za bližnjo prihodnost.

– 28. novembra je bila v tržaškem Kulturnem domu Revija cerkvenih pevskih zborov. Letošnja prireditev je bila posebno slovesna, saj je zaključila jubilejno 30. leto delovanja Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta. Revijo omenjamo tudi v tej mladinski prilogi, saj je letos na njej nastopilo več zborov in skupin, ki so se vidno pomladile ali pa so bile celo sestavljene iz samih mladih pevcev. To pa je za zamejsko zborovsko (ne samo cerkveno) petje zelo vzpodbudno dejstvo. Take skupine so bile npr. DPZ Vesela pomlad z Opčin, DPZ Vesna iz Križa, Dekliški zbor iz Devina, zbor iz Mačkolj ter zbor Gallus in Mladinska glasbena skupina z Opčin, ki sta prvič nastopila na tej reviji in požela velik uspeh.

– Mladinski odbor Slovenske prosvete je v novembri in prvi polovici decembra priredil Tečaj družbenih ved. Mladi udeleženci so lahko sledili naslednjim predavanjem: Človek in družba (prof. Emidij Susič), Politika in vrednote (prof. Michele Zanetti), Sodobne eko-

nomske teorije (mag. Iztok Ostan), Psihološki vidiki etničnih odnosov (dr. Pavel Fonda) in Kristjani in politika (dipl. teolog Andrej Poznič). Tečaj se bo nadaljeval tudi v novem letu, ko bo na vrsti še predavanje z naslovom Politični sistem (prof. Franco Goio) ter seminar, ki ga bodo oblikovali mag. Igor Škamperle (Postmoderna družba), inž. Igor Senčar (Družbeni in moralni procesi v postkomunizmu) ter dr. Paolo E. Biagini (Religija v postmoderni družbi).

– 8. decembra je bila v Boljuncu druga mladinska maša v letošnjem šolskem letu (1. je bila 11. sept. na Opčinah). Gibanje mladih katoličanov, ki čuti potrebo po prenovi duhovnega življenja med mladimi v našem prostoru, nadaljuje s svojim poslanstvom ter se ob delu utrjuje.

– Zgornjo novico potrjuje tudi dejstvo, da se bodo letošnjega Taizejskega novoletnega romanja v München udeležile tudi štiri tržaške Slovenke.

– Slovenski kulturni klub pripravlja poleg običajnih sobotnih srečanj tudi večji podvig v sklopu svojega gledališkega krožka. V sodelovanju z Radijskim odrom namreč intenzivno pripravlja novo odsko postavitev, mladinsko igro z naslovom Igra zamenjav

ali Skupaj je lepše. (Z njo namerava tudi proslaviti mednarodno leto družine ter deseto leto delovanja najmlajše skupine SKK.) Za odsko priredbo (literarna predloga je Kastnerjeva mladinska povest Dvojčici) in režijo je zadolžena Lučka Susič, za glasbo Štefan Bembi, za sceno Jasna Merku, v glavnih vlogah pa bodo nastopali Ivana in Martina Šolc, Tomaž Susič, Nataša Zubalič, Mitja Petaros, Manica Maver in Alenka Štoka. Premiera bo meseca januarja.

– Poleg tega bo januarja SKK v sodelovanju z MOSP priredil ob obletnici mednarodnega priznanja samostojne države Slovenije 3. Slovenija party, ki bo tudi letos vseboval kulturni program, zakusko ter družabnost. Prejšnja dva partyja sta imela lep odmev in sta priklicala v prostore v ul. Donizetti veliko uglednih gostov, predstavnike mladinskih organizacij iz zamejstva in Slovenije ter sploh veliko mladih udeležencev.

– Gotovo bo vse, ki so se že kdaj udeležili velike prireditve za mlade ob koncu poletja - Drage mladih - razveselila naslednja novica: organizatorji naslednje, 4. Drage mladih, bodo predstavniki Združenja katoliških študentov iz Ljubljane. Želimo jim veliko sreče pri delu in upamo, da bomo kmalu že lahko kaj poročali o pripravah.

Vidov dan v SKK

V soboto, 27. novembra, je SKK objavil v svojo sredo profesorja Jožeta Pirjevca, da bi mladim članom kaj povedal o svoji knjigi Vidov dan (Il giorno di san Vito), delo, ki je doživelo izreden uspeh zlasti med italijanskimi bralci. Od kod naslov Vidov dan? Vidov dan je bil za srbski narod izredno pomemben, čeprav vedno nesrečen dan, in to že leta 1389, ko so bili Srbi poraženi na Kosovem polju, ali pa leta 1914, ko je bil v Sarajevu umorjen prestolonaslednik Franc Ferdinand in je ta dogodek prinesel prav Srbom neizmerno gorje. Prav tako je isti dan zaznamoval Titov dokončni spor s Stalinom, v vojni za neodvisnost Slovenije pa je bilo tudi že na Vidov dan jasno, da bo jugoslovanska armada poražena.

Predavatelj se je nato osredotočil na opis svojega iskanja zgodovinskih virov. To je bilo zelo zahtevno delo, saj so se zgodovinarji izogibali opisovanja do-

godkov v Jugoslaviji po letu 1918, ker so namreč lahko opisovali samo to, kar jim je dovolila oblast. Zato se je avtor pri svojem raziskovanju opiral predvsem na internacionalno publicistiko, torej na dela, ki so izšla v ostalih evropskih državah, zlasti v zahodnih. Veliko gradiva je bilo na razpolago v knjižnici v Münchnu, in to predvsem iz nemške in angleške publicistike; poleg tega je bilo dosegljivih veliko mikrofilmov iz Washingtona, na podlagi katerih je bilo mogoče zbrati precej podatkov o notranji politiki Jugoslavije. To je bil bogat vir za obdobje 20-ih in 30-ih let. Tudi knjižnici v Varšavi in Pragi sta nudili veliko gradiva, saj je bilo tu mogoče najti poročila poljskih in čeških ambasadorjev, ki so bili takrat poverjeni v Jugoslaviji.

Zelo komplicirano in zahtevno pa je bilo zgodovinsko obdobje II. svetovne vojne, saj je prišlo takrat do zapletenih konfliktov med različnimi vpletenimi stranmi. Profesorju Pirjevcu so bili v pomoč posebni podatki iz malo znanega in težko dostopnega arhiva v Londonu, kjer je našel posebna zaupna poročila, ki so jih morali angleški veleposlaniki ob koncu

vsakega leta napisati o tem, kar se je dogajalo v državi, kjer so službovali. Poleg tega pa je v Angliji od leta 1939 do 1947 izhajal tednik, namenjen le izredno ozkemu številu bralcev, ki je poročal tudi o dogajanju v Jugoslaviji.

Obdobje med leti 1945 in 1950 je prof. Pirjavec že opisal v knjigi Tito, Stalin in Zahod in mu je bilo prav zato zelo težko skrócić ga na eno samo poglavje. Tudi obdobje od konca petdesetih do začetka šestdesetih let je imelo svoje temne točke, kajti težko je bilo priti do dna tedanjim političnim dogajanjem. Prof. Pirjavec je nazadnje prišel do zaključka, da je v Jugoslaviji vladal spor med jugom in severom; severni del s Slovenijo in Hrvaško je želel imeti čim več avtonomnosti, Srbom pa je šlo predvsem za centralistično državo. Za obdobje sedemdesetih let pa se je zgodovinar naslanjal med drugim na nekatere izvlečke iz knjig, časopisov in revij, v katerih so bili opisani važnejši zgodovinski dogodki.

Delo profesorja Pirjevca bo izšlo v slovenščini in bo še bogatejše, ker je pred kratkim odkril novo gradivo, s katerim bo izpopolnil slovensko izdajo.

Kaj bo z našo Zemljo ?

Od prvega zametka človeške civilizacije je človek izkoriščal, kar mu je narava nudila. Misli je, da je svet večni, in da jo bo lahko v nedogled izkoriščal. Zaradi naraščanja prebivalstva se je tudi povpraševanje za surovine povečalo in prav tako z njimi povezani nekoristni deli in odpaki, zato je bil človek prisiljen vsaj malo spremeniti svoja stališča glede Zemlje. Sedaj je precej razširjeno mnenje, da je treba bolj spoštovati naravo. Na žalost pa se je dober namen izjalovil. Kot sem že omenil v svojem prejšnjem članku, trendi močno pogojujejo družbeno mnenje; živimo namreč v dobi razcveta mass-media. Vse najvažnejše družbe so uvedle v produkcijo, poleg svojih izdelkov, še darila, ki naj bi spodbujala ljudi k spoštovanju narave. Bahajo se, da je njihov izdelek narejen iz neškodljivih snovi. Dovolj je, da pomislimo na pralne praške; sedaj na vseh ovojih piše, da so brez fosfatov. Dobro, pomisliš, nekaj sem le storil proti onesnaževanju. Na uho pa ti prileti novica, da v resnici fosfatov v njih sploh nikoli ni bilo!!! No ja, z dobrim namenom si tisti izdelek kupil, v resnici pa so se iz tebe ponorčevali. Vse skupaj je le iskanje dobička, baš jih briga ekologija.

Nekaj pametnega je prišlo iz motornega sveta. Precej družb izdeluje avte s snovmi, ki jih je možno reciklirati. Določene dele (npr. akumulatorje) pa se ne da. Tudi elektrika je velik vir onesnaževanja. Od televizorja do žarnic, vsi taki pripomočki, ki jih imamo doma, vse rabi elektriko. Ker te ni v naravi, jo moramo umetno izdelovati s termoelektarnami, hidroelektarnami, jedrskimi centralami (Krško) itd. Na srečo so novejši izdelki varčnejši z elektriko. Pravijo, da bodo avti v prihodnosti vsi na električni pogon. Težava je v tem, da se sedaj koristi in hibe električnih motorjev in tistih na notranje izgorevanje izenačijo. Akumulatorji namreč še ne nudijo velikih zmogljivosti, saj jih je treba zamenjati vsakih 30.000 km. Poleg tega so sestavljeni iz zelo škodljivih snovi. Kot vedno, novim rešitvam sledijo novi problemi.

Problemov je še in še, da sploh ne vemo, na katerem področju bi bilo bolj pameto začeti. Važno je, da se bomo vsi zavedali, da je potrebno biti bolj spoštljivi do zemlje. Ni treba, da postanete fanatični ekologi. Jaz namreč sploh nisem ekolog, toda vsaj se ne vedite tako barbarsko kot v preteklosti.

Renée

Renée je stala nejevoljno v kotu tihе sobe. Ravno kar sem hotela vstopiti, a videla sem jo izredno zamišljeno in raje sem počakala pred vrati, da je ne bi motila. Soba je po navadi svetla, a vendar se mi je zdela tistega dne posebno mračna in odtujena. Pisalni stroj, Whisky in nekaj ogorkov cigaret na tleh. Fotografije na stenah so takrat pridobile grozljivo podobo, čeprav sem jih vedno oboževala, saj je bila Renée odličен fotograf. V kotu ob oknu je bilo stojalo in na njem pritrjeno platno, ki je ostalo belo že nekaj mesecev.

Ona je čepela v kotu, zaprta v svojih mislih, sama, daleč od realnosti. Kaj je Renée občutila v tistih trenutkih, ne vem. Njen pogled je bil nem in oči niso imele tiste posebne luči, bile so mrtve, kakor je zgedala mrtva njena suha podoba.

Naenkrat je Renée vstala. Stopala je po izbi počasi. Tedaj sem se bala, da me zapazi. Njene bose noge so se odločno dvigale; prižgala si je cigareto in stopila k platnu.

Prišel je trenutek. Neverjetno, sem si mislila. Nihče ni videl Renée pri ustvarjanju; nikoli ni pustila, da bi jo kdo gledal. Zakaj, takrat nisem še razumela, toda vedno sem upoštevala njeno željo. Takrat pa se nisem mogla odreči lastni radovednosti. Ostala sem tam in negibno sledila nepričakovanemu dogodku.

OCENE

Dosti hrupa za nič

Ko sem prvič videla izvleček filma, me je najbolj očaralo veselo in vedro vzdušje dela in to je tudi vzrok, da sem si ga šla ogledat.

Zgodba filma je povzeta po istoimenski Shakespeareovi drami; za filmsko priredbo pa je poskrbel sam režiser Keneth Branagh, ki je tudi producent in igravec v filmu. Branagh je irskega rodu, zaslovel pa je leta 1990 s filmom Henrik V, ki si je zaslužil oskarja za najlepše kostume. V filmu nastopa tudi Branaghova žena, angležinja Emma Thompson, kateri je bil letos podeljen oscar za glavno vlogo v filmu Howard's End. Natopajo še: Michael Keaton, Denzel Washington, Keanu Reeves in drugi. V delu nastopajo torej znani in izvrstni igralci, škoda le, da je kritika skoraj popolnoma zanemarila film in se o njem torej ni dosti govorilo.

Zgodba se odvija v lepi graščini na toplem in sončnem sicilskem podeželju; tu se

Vzela je barve. Namočila je čopič in od daleč upodabljala čudne figure, ki jih nisem dobro razločevala. To je počenjala nekaj časa, toda naenkrat se je ustavila in njen obraz se je spremenil. Še nikoli je nisem videla take. Oči je imela močno odprte in polastila se je je neka posebna sila. Naenkrat je pomohila roke v sveže barve in z velikim nagonom mazala po platnu. Bila je umazana od nog do glave, gibala se je na poseben način in njene kretnje so bile skoraj nečloveške. Nato je prišla še napol pokajeno cigareto in jo z veliko jezo in razburjenjem v sebi pritrčila na platno.

Kar sem doživela, je bilo enkratno. Iz svojega zornega kota nisem videla umetniškega izdelka in v tistem trenutku me to sploh ni motilo. Doživela sem redkost. Videla sem človeka, ki je povedal s platnom, kar občuti, kaj ga teži. Ali ni to edinstveno? To je prava umetnost, pogovor med umetnikom in platnom, odnos med dvema dimenzijama.

Nikoli nisem povedala Renée, da sem jo takrat opazovala, ker mi tega najbrž ne bi odpustila, toda prav tisto sliko mi je dve leti kasneje podarila, kot da bi slutila mojo prisotnost.

Sedaj, ko Renée ni več že toliko let, ker jo je strup pokončal, visi njena umetnina sredi dnevnе sobe. Tam visi sedaj del nje, del njenega doživljanja in mogoče tudi smrti.

Erika Kraljič

II. nagrada na natečaju SKK

Ureja Nadja

srečujemo z najrazličnejšimi junaki in njihovimi osebnimi zgodbami: Vesela Beatrice in odrezavi Benedetto se stalno zbadata, na koncu pa odkrijeta, da se ljubita. Hudobni don Juan pa kuje zaroto, da bi ošibil Princa, svojega brata, kateremu je nevoščljiv za moč in ugled in s tem zakomplicira življenje mladima Claudiu in Eri.

Claudio in Era se ljubita, vendar prav don Juanovo spletkarjenje jima prinese veliko nesrečnih trenutkov.

Spletke in zarote: to je vse skupaj nič, ker se na koncu vse dobro konča. Hudobni so kaznovani, dobri poplačani, ljubezen pa prevlada nad vsem in vsemi.

Gre za zelo delikatno in idilično zgodbo, kakršne v zadnjih časih le redkokdaj vidimo po televiziji ali v kinodvoranah, saj je nasilje glavna sestavina sodobnih filmov.

Film je po mojem res lep in vreden najboljših ocen, zasluga za uspeh pa gre Shakespeareovi veličini, lepoti Sicilije (čeprav so film snemali v Toskani) in pridnosti igralcev.

"Idiot" ali aktualnost Dostojevskega

Tržaško gledališče Rossetti je uspešno otvorilo svojo sezono z *Idiotom*, enim izmed najboljših del znanega ruskega romanopisca Fjodora Dostojevskega. Tudi *Idiot* ima sicer obliko romana, vendar ga je za gledališko uprizoritev priredil Furio Bordon po zamisli pesnika Davida Marie Turola.

V *Idiotu* lahko zasledimo vse najbolj značilne motive Dostojevskega: odnos med dobrim in zlim, izredno globoka analiza duševnosti glavnih junakov, prikaz njihovih čustev in muk.

V središču pisateljeve pozornosti je princ Lev Nikolajevič Miškin, ki se v prvih straneh romana vrne v St. Peterburg po več letih zdravljenja v neki švicarski kliniki - Miškin je namreč božjasten. Na vlaku, ki ga pelje v domače mesto, spozna Parfena Rogozina, potomca nekega bogataša, ki se vrača domov po svojo dediščino, in mu pripoveduje o svojem življenju. Med pogovorom Miškin izjavi, da se je v Švici najraje družil z otroki. Ta izjava je simbolična in razkriva prinčev značaj. Miškinova duševnost je namreč polna otroške odkritosti, iskrenosti in čistosti, od tod tudi njegov zaupljiv odnos do ljudi in sveta, s katerimi pride v stik. Petersburški ambient pa sloni na egoizmu, hinavstvu in pohlepu, zato se mu Miškin s svojo naivnostjo ne more prilagoditi, ne more se vključiti vanj, ampak ga objek-

tivno opazuje od zunaj. Kljub temu ga ne obsoja ali zavrača, njegov pogled na ta svet je poln usmiljenja in pomilovanja.

Miškin spozna nekatere pripadnike pokvarjenega petersburškega sveta, ki so sami izprijeni ali pasivno sprejemajo izprijenost drugih, ne da bi se ji mogli upreti. Med temi so poleg že omenjenega Parfena Rogozina še prikupna Nastasja Filipovna, Gavrila Ardaljonovič, ki bi se moral s njo poročiti, general Epančin, njegova žena in njune tri hčere. Miškin se naveže predvsem na Nastasjo, ki ima za seboj žalostno življenjsko zgodbo in je pravzaprav žrtev sebičnosti ljudi, med katerimi živi. Potem ko je kot otrok osirotela, jo je vzgajal skrbnik, ki jo je nekaj let pozneje vzel za priložnico. Zdaj pa se je naveličal, želi se je znebiti in jo dati za ženo pohlepemu Gavrili Ardaljonoviču, ki bi v zameno za privolitev v poroko dobil precejšnjo vsoto denarja. Na Nastasjo pa je navezan tudi Parfen Rogozin, vendar se Parfenovo in Miškinovo ljubezensko čustvo do dekleta bistveno razlikujeta. Parfenova ljubezen se pravzaprav istoveti s poželenjem, on si želi Nastasje, kot bi bila predmet ali igrača. Miškinovo čustvo je popolnoma različno, saj le on zna seči v globino Nastasjine duše in razumeti njeno trpljenje ter njeno tragiko moralno dobre ženske

pokvarjene zaradi tuje hudobije. Miškin torej vzljubi dekle samo iz usmiljenja in jo želi s poroko osrečiti. A Nastasja ga zavrne, saj se zaveda, da bi ga zakon z žensko, kakršna je ona, onečastil. Hkrati odkloni poroko z Gavrilom in zbeži s Parfenom.

Razplet drame ne more biti pozitiven: Parfenova strast se stopnjuje in ga privede do tega, da Nastasjo ubije iz ljubosumnosti in strahu, da jo bo morda nekega dne izgubil. Miškin zblazni po hudem božjastnem napadu in se vrne v kliniko v Švico. Glavni junak je zato poražen, tudi on postane žrtev nasilne in egoistične družbe, ki izkorišča njegovo šibkost in naivnost. En sam človek torej ne more rešiti in izboljšati sveta, pravi Dostojevski. To pa še ne pomeni, da je svet na robu propada: če bi vsak človek poiskal v sebi določeno mero naivnosti in preprostosti ter opazoval ljudi okrog sebe z večjim zaupanjem in razumevanjem, bi lahko človeštvo srečneje živelo. Aktualnost dela je očitna: mar ni petersburška družba presenetljivo podobna današnji?

V drami se je posebej izkazal Roberto Sturno v vlogi princa Miškina. Pohvaliti je treba tudi režiserja Glauca Maurija: kljub dolžini predstave se dogajanje razvija živahno, brez zastojev ali statičnih prizorov.

Sara Trampuž

Mladinska glasbena skupina z Opčin, ki sodeluje pri nedeljskem bogoslužju, se je predstavila na letošnji reviji Zvez cerkvenih pevskih zborov v Trstu.

Včasih ...

*Včasih, zvečer, čakaš,
da bo ona odprla tvoja vrata,
a je običajno nikoli ni.*

*Včasih, zvečer, čakaš,
da bo zabrnel telefon,
a običajno nikoli ne zabrni.*

*Včasih, zvečer, čakaš...,
da jo boš stisnil k sebi in jo poljubil,
a se običajno nikoli ne zgodi.*

*Včasih, zvečer, čakaš...
čakaš...
čakaš. In konec.*

*Nje ni.
Ni je več!*

Peter Regent

iz cikla LJUBEZEN

III. nagrada na natečaju SKK

Arbeit macht frei! (2)

ODILO GLOBOCNIK, SS-Brigadeführer in policijski generalmajor, ki je bil znan v nemških taboriščih po svoji krutosti, je prišel v Trst septembra 1943. leta. Bil je dodeljen novonastali akciji "Jadransko primorje - Adriatisches Küstenland". Jadransko primorje so ustanovili 12. septembra 1943. leta v Hitlerjevem generalštabu v Rastenburgu v vzhodni Prusiji. Za vodjo SS in drugih policij v provincah Trsta, Gorice, Vidma, Pulja in Reke so imenovali Odila Globocnika. Sedež nemške policije je bil v Rižarni, sedež akcije pa na trgu Oberdan št. 4. Vodstvo Jadranskega primorja pa je bilo enako vodstvu akcije Reinhard. Med glavnimi je bil sam Wirth.

Tudi v Trstu je bila prvenstvena naloga prav uničenje Židov.

Prvo tržaško luščilnico riža so zgradili 1913. leta. Namenjena je bila predelavi in skladiščenju riža. Glavni gospodarski trg naj bi bila Češka, vendar se posel ni obnesel in Rižarna je bila zapisana naglemu propadu.

Med oktobrom in decembrom 1943 je bila tu postavljena vojaška baza in uničevalno taborišče. Preureditev prostorov so izvršili po točno preštudirani tehniki uničevanja. Pri vходу je bilo dvorišče; na levi je bila straža in poveljnikovo stanovanje, na desni pa stanovanja za esesovske podoficirje in Ukrajince z ženami. Nasproti vhoda stoji pečna stavba z vsem, kar spada v običajno vojašnico: z vojaškimi spalnicami, kuhinjo, trgovino, ambulanto, z uradi, orožarno, raznimi skladišči in podobnim. Poveljstvo je seveda nemško, vojsko pa sestavljajo Ukrajinci in na silo vpoklicani Italijani. Preko obokanega prehoda vodi pot v drugo dvorišče, kamor imajo vstop samo najzaupljivejše osebe. Na koncu dvorišča je skladišče za blago, naropano vsem tukajšnjim Židom. Vse ostale zgradbe na levi strani dvorišča so namenjene nesrečnikom; nekaj prostornih spalnic je namenjenih zapornikom, ki navadno le krajši čas bivajo v zaporih Rižarne, čakajoč na deportacijo. V pritličju so samice za osumljence, tesne, brez oken in brez zraka. Življenjski pogoji v njih so strašni, tam se zlomijo tudi najmočnejši značaji. Nasproti stavbe z zaporom, desno od vhoda na dvorišče, je krematorijska peč.

V Rižarni ni bilo objektov za množično uničenje ujetnikov. Imeli so vsaj tri različne načine pobijanja: prvi je bil za-

strupljanje s plinom (v premičnih kombijih ali kar v garaži); drugi streljanje; tretji in verjetno najokrutnejši pa vlačenje vkljenjenega zapornika po dvorišču, dokler ga Polizeimeister z večkratnimi udarci s kijem po glavi ni pokončal.

Pričevanje Haimija Wachsbergerja ne potrebuje komentarjev: "Ponoči smo slišali z dvorišča vrvež ljudi, ki so rotili svoje krvnike, naj se jih usmilijo, in spuščali srce parajoče krike. Nemci pa so do konca privili radijske aparate, prižgali motorje tovornjakov in naščuvali pse k laježu, da bi preglasili krike zapornikov⁽⁴⁾."

Trupla so nato zmetali v krematorijsko peč, ki je bila dolga dvajset metrov, široka pa petnajst. V njej je bilo mogoče sežgati tudi do osemdeset trupel hkrati. Krematorij je deloval od 21. junija 1944 do 26. aprila 1945. Uporabljali so ga dvakrat ali trikrat tedensko, tako da lahko izračunamo najmanj sto dni aktivne dejavnosti peči. Potemtakem naj bi našlo smrt v Rižarni najmanj pet tisoč ljudi.

Niso vsi ujetniki Rižarne končali v krematorijski peči. Rešilo pa se jih je le kakih 5%, kar odgovarja številu 1500 ljudi. Kakih 25% je odšlo v nemška uničevalna taborišča (Auschwitz, Dachau, Buchenwald); vsi ostali pa so umrli v edinem uničevalnem taborišču v Italiji. Pepel in ostanke so nacisti metali v oddaljenosti kakih stopetdeset metrov od Rižarne v morje. Za to delo sta bila zadolžena dva vojaka. Prihajala sta z vozličkom s konjsko vprego na pomol, ki je bil oddaljen kakih sto metrov od Rižarne. Potem sta raztovorila voziček in odnesla vreče v čoln. Oddaljila sta se od obale in na določenem mestu izpraznila vreče, pri čemer se je dvignil velik oblak prahu. Ta obred se je ponavljal vsak dan.⁽⁵⁾

Z Rižarno pa so Nemci reševali tudi tržaško židovsko vprašanje. Tja niso pripeljali samo Židov iz Trsta, ampak tudi z Reke, iz Benetk, Padove in Raba, kjer je bilo koncentracijsko taborišče za Žide pod italijansko upravo. Najprej so jim odvzeli vse imetje, nato so jih zaprli v celice, kjer so nenehno živeli v strahu pred krematorijsko pečjo ali pred deportacijo v Nemčijo. V tem času so morali opravljati najrazličnejša dela (bili so čevljarji, kovači, čistilci...). Nekatere so po nekaj dneh "služenja" sežgali, druge pa odpeljali in konvojih v

Nemčijo. Od oktobra 1943 do novembra 1944 je bilo najmanj 22 takih konvojev.

Po uradnih dokumentih je odšlo v Rižarno 837 Židov, po vojni se jih je iz nje vrnilo 77, od katerih 19 Tržačanov.

Akcija pa je imela tudi novo nalogo: varovanje cest, posebno smer Trst - Istra. Tako je Wirth večkrat odhajal z avtom preganjat partizane s ceste, ki je povezovala Trst in Reko. Ta cesta je povezovala tržaško operativno cono, južno Hrvaško in Dalmacijo in je zato bila izrednega pomena. 26. maja 1944 je Wirth odpotoval s terenskim vozilom proti Hrpeljam. V bližini Kozine so ga partizani čakali v zasedi. Prišlo je do streljanja in "divji kristjan" je bil ubit. V Trstu je bilo Wirthovo truplo deležno izjemnih vojaških časti. Globocnikovo poročilo o Wirthovi smrti pa se glasi drugače. Globocnik trdi, da je na Wirtha streljal neki kamerad in naj bi bil torej ubit v zaroti. Zakaj? Wirth je bil eden izmed najokrutnejših in najbolj neusmiljenih mož. Sovražili so ga tako nekateri njegovi možje, kot tudi "zunanji" sovražniki, kot npr. partizani. Kje je resnica?

KURT FRANZ, kralj smrti, je bil najprej natak, potem boksar, nato spet natak, dokler ni stopil v vojsko. Pri vsakem delu pa je bil povprečnež. Poskusil je tudi glasbeno pot, a tudi to mu ni uspelo. Na vsakem področju ga je mučilo častihlepje. Leta 1937 je tako stopil v oddelek mrtvaških glav. Nameščen je bil po raznih taboriščih.

Višek je dosegel v Treblinki.

V vsakem taborišču sta izstopali dve osebi: komandant taborišča (Lagerkommandant) in vodja taborišča (Lagerführer). Prvi je bil višji in je poveljeval vsem in vsemu, drugi pa je bil njegov namestnik in pristojen za delovanje taborišča.

Kurt Franz je bil Lagerführer in zato se ga vsi z grozo spominjajo. Bil je neprestano med ljudmi, hodil je gor in dol po taborišču v zlikani uniformi. V Treblinki se je znašel v svojem elementu, v katerem se je najboljšje počutil, in preстал samega sebe. Imel je navado stopiti na skladovnico oblek in ustreliti vsakogar, ki bi si upal dvigniti oči proti njemu. Dobil je tudi psa (Barry), ki je bil zdresiran, da napada ob povelju: "Človek, zgrabi psa!". Napadenega jetnika je pozneje sam ustrelil iz "usmiljenja".

(dalje prihodnjič)

4) pričevanje je Haimi Wachsber povedal Ricciottiju Lazzeru

5) pričevanje pristaniškega delavca Alda Furlana